

به نام خدایی که جان آفرید

سخن گفتن اندر زبان آفرید

خداوند بخشنده دستگیر

کریم خطا بخش پوزش پذیر

آموزش طراحی نقوش ایرانی

هنر طراحی نقوش ایرانی و هنر استفاده از نقوش

مؤلف: دکتر حسن تاری وردی - مهندس مصطفی مسطفوی

سرشناسه
عنوان و نام پدید آور: آموزش طراحی نقوش ایرانی

مشخصات نشر: تهران: انتشارات علم و دانش، ۱۳۹۴.

مشخصات ظاهری: ۳۵۰ ص.

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۵۵۲۰-۱۴-۹

وضعیت فهرست نویسی: فبیای مختصر

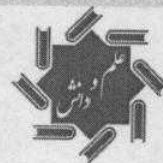
یادداشت: فهرست نویسی کامل این اثر در نشانی: <http://opac.nlai.ir> قابل دسترسی است

موضوع: هندسه — نقوش ایرانی

موضوع: معماری ایرانی — ترسیم

شناسه افزوده: تا یوردی، حسن، ۱۳۲۶-

شماره کتابشناسی ملی: ۳۸۵۴۰۸۱

نام کتاب: آموزش طراحی نقوش ایرانی

تالیف: حسن تا یوردی - مصطفی مصطفوی

ناشر: علم و دانش

نوبت چاپ: اول، تابستان ۱۳۹۴

طرح جلد: گروه طراحان پنجه

لیتوگرافی/چاپ/صحافی: گیلان/فرشیوه/زنوز

شمارگان: ۱۰۰۰ جلد

قیمت: ۲۵۰۰۰ تومان

نشانی: تهران، میدان انقلاب خیابان انقلاب، بین خ منیری جاوید و خ ۱۲ فروردین، ساختمان ۳۱۰

تلفن: ۶۰-۶۶۴۱۵۴۵۹ تلفکس: ۶۶۴۱۵۴۵۹

ایمیل: teymori_1355@yahoo.com

سایت: www.elmo-danesh.ir

۷	۱. خط:
۷	۱.۱. انواع خط:
۷	۱.۱.۱. حرکت خط ها
۷	۱.۱.۲. از خط به طرح رسیدن:
۸	۱.۱.۳. پاک کردن خط:
۸	۱.۱.۴. اضافه کردن خط:
۹	۲.۱. از مثلث به طرح رسیدن:
۹	۲.۲. حرکت مثلث به صورت چرخش با یک مرکز مشترک در مرکز یا بیرون مرکز:
۹	۲.۳. حرکت مثلث به صورت کپی کردن آن به اطراف:
۹	۲.۴. حرکت مثلث به صورت آینه (mirror):
۱۰	۲.۵. حرکت مثلث به داخل و یا خارج خود با کوچک و بزرگ شدن (به سمت مرکز و به سمت یک طرف با انحراف):
۱۰	۲.۶. حرکت مثلث به سمت داخل و خارج با چرخش ساده و چرخش همراه با بزرگ و کوچک شدن:
۱۰	۲.۷. حذف و اضافه کردن (حرکت خط روی آن):
۱۰	۲.۸. تبدیل مثلث به دیگر اشکال:
۱۰	۲.۹. مربع:
۱۱	۲.۱۰. از مربع به طرح رسیدن:
۱۱	۲.۱۱. حرکت مربع به صورت چرخش با یک مرکز مشترک در مرکز یا بیرون مرکز:
۱۱	۲.۱۲. حرکت مربع به صورت کپی کردن آن به اطراف:
۱۱	۲.۱۳. حرکت مربع به شکل آینه وار:
۱۲	۲.۱۴. حذف و اضافه کردن (حرکت خط روی اضلاع):
۱۲	۲.۱۵. تبدیل مربع به لوزی و طراحی با آن:
۱۲	۲.۱۶. حرکت مربع به داخل و یا خارج خود با کوچک و بزرگ شدن (به سمت مرکز و یا به سمت یک طرف با انحراف):
۱۲	۲.۱۷. حرکت مربع به سمت داخل و خارج با چرخش و بزرگ و کوچک شدن یا به صورت ساده:
۱۲	۲.۱۸. تبدیل مربع به دیگر اشکال:
۱۳	۲.۱۹. از مربع به دایره رسیدن برای ساخت گنبد:
۱۳	۳. چند ضلعی:
۱۴	۳.۱. حرکت چند ضلعی آینه وار روی اضلاع خود:
۱۴	۳.۲. حرکت آینه وار روی اضلاع فرضی:
۱۴	۳.۳. حرکت دورانی چند ضلعی حول یک نقطه در مرکز یا خارج از مرکز:
۱۵	۴. قرار گیری نقطه در خارج از شکل و در محلی که چرخش شکل باعث برخورد شکل ها نگردد و فاصله ای بین شکل ها قرار گیرد، که با چند بار چرخش راه های بین شکل ها ایجاد گردد.
۱۵	۴.۱. حرکت تو در تو چند ضلعی به سمت داخل و خارج ساده و یا با چرخش:

- ۴.۲. حرکت کبی وار چند ضلعی کنار خود: ۱۵
- ۴.۳. حرکت چند ضلعی برای ساخت شکل جدید: ۱۵
- ۴.۴. حرکت چند ضلعی با کمی فاصله از هم: ۱۵
- ۴.۵. حذف و اضافه کردن: ۱۶
۵. بیضی: ۱۶
- ۵.۱. دایره: ۱۶
- ۵.۲. حرکت دایره به سمت مرکز خود یا به سمت خارج با کوچک و بزرگ شدن (منظم و یا به یک سمت انحراف دارد): ۱۶
- ۵.۳. حرکت دایره به صورت آینه وار: ۱۶
- ۵.۴. حرکت دایره به هشت جهت، به شش جهت، به چهار جهت: ۱۷
- ۵.۵. حرکت ۲ دورانی دایره با یک نقطه در خارج از مرکز: ۱۷
- ۵.۶. حرکت یک دایره به روی دایره دیگر: ۱۷
- ۵.۷. تبدیل دایره به دیگر اشکال: ۱۷
- ۵.۸. تقسیم بندی دایره با نقطه: ۱۷
۶. ترکیب خط با مربع: ۲۲
۷. ترکیب خط با چند ضلعی: ۲۳
۸. ترکیب خط با دایره و بیضی: ۲۴
۹. ترکیب مثلث با مربع: ۲۵
۱۰. ترکیب مثلث با چند ضلعی ها: ۲۶
۱۱. ترکیب مربع با دایره: ۲۸
۱۲. ترکیب چند ضلعی ها با دایره: ۳۰
۱۳. ترکیب دایره و بیضی: ۳۲
۱۴. ترکیب چند شکل برای خلق طرح: ۳۴
۱۵. استفاده از یک قسمت پترن برای خلق پترن جدید: ۳۷
۱۶. انواع ترکیب طرح با یکدیگر: ۳۷
۱۷. حروف یا اعداد: ۳۷
۱۸. موارد استفاده پترن ها در معماری: ۳۷
- ۱۸.۱. برای تزئین کردن (نما، سقف، کف و دکوراسیون داخلی): ۳۷
- ۱۸.۲. استفاده در سازه: ۴۵
- ۱۸.۳. استفاده پترن ها در تقسیم بندی فضاها (سایت پلان، پلان): ۶۱
- ۱۸.۴. پترن در ساخت اشیاء: ۶۳
۱۹. نمونه طرح و روش طراحی: ۷۴

بنی آدم عضای یک دیگرند که در آفرینش ز یک گوهرند

چو عضوی به درد آورد روزگار دگر عضوها را نماند قرار

پیش گفتار

اگر شما فقط از یک نقش یک خط را حذف کنید چنان آشفتنگی در آن به وجود خواهد آمد که با اولین نگاه هر بیننده آن را درک خواهد کرد، یا در شعری از مولانا:

تو دریایی و من یک قطره ای جان ولیکن جزو را کل می توان کرد

در اینجا اگر ما یک طرح را با یک شکل (شش ضلعی) بخواهیم مقایسه کنیم طرح مانند دریا می باشد اما از همین شکل هم می توان بی شمار طرح ایجاد کرد. پس با در نظر گرفتن شعر مولانا:

ز ترجیع این غزل را ترجمان کن نوعی دیگرش شرح و بیان کن

ما اشعار را به نقوش تبدیل می کنیم و نقوش نیز قابلیت تبدیل شدن به هر طرحی را دارند از جمله معماری که اگر شعر هفت شهر عشق عطار نیشابوری را نگاهی بیندازید خواهید دید که این شعر را در تمام بنا های متاسفانه با هجوم تازیان به این سرزمین و به آتش کشیدن آستان خان های بزرگ و کوچک این زبان را نابود کردند و فقط عده ای از اساتید آن زمان بودند که این زبان را در سینه خود نگاه داشتند و سینه به سینه به یکدیگر منتقل کردند و با خفقان حاکم در آن زمان از این روش برای نشان دادن عقاید خود استفاده می کردند. آخر امکان ندارد کسی بتواند برای همیشه عقاید خود را پنهان نگاه دارد پس این طرح ها کاملاً ایرانی می باشد و عده ای به جهل و یا برای استفاده های سود جویانه به آن لقب عربی دادند و عده ای نیز برای ضربه زدن به اسلام آن را طرح های اسلامی نامیدند غافل از آن که اسلام بالاتر از هر اندیشه ای می باشد و به چنین چیز های نیاز ندارد که عده ای با این بهانه به آن ایراد گیرند که این طرح اسلامی نبوده چگونه به اسلامی شهرت یافته است.

اگر ما یکی از نقوش را برداریم و آن را سه بعدی کنیم و در گره ها ستون قرار دهیم و خط های بین ستون را با کابل به یکدیگر متصل کنیم و یک سازه چادری را به وجود آوریم توانایی تحمل بالاترین فشارها را دارد که

اگر ما طرحی را به صورت کپی از طبیعت برداشت کنیم خوب هست اما در مقابل برداشت مفهومی از طبیعت ارزشی ندارد. کپی کردن از طبیعت به عنوان نقش مانند خط قدیمی مصری هیروگلیف که یک خط تصویری و از کنار هم قرار گرفتن شکل ها به وجود می آمد می باشد. که بعد ها با پیدایش انواع حروف با از بین رفتن حروف و عداد جایگزین آنها شد. در هنر نقوش نیز کسی از طبیعت از قدیم وجود داشته است. در ایران پیش از تاریخ نیز همین مراحم بوده است. در دوران باستان یک خط هنری در این سرزمین به وجود آمد که تمام هنر را در بر گرفت و نقوش را خلق کرد این خط که از سه شعبه مادر یره، سه گوش و چهار گوش به وجود می آمد، با تلفیق و کنار هم قرار گرفتن درخت های بی شماری را خلق کرد که به گونه ای حروف الفبای طراح نقوش می باشد اما متأسفانه با هجوم تازیان به این سرزمین و به آتش کشیدن آستان خان های بزرگ و کوچک این زبان را نابود کردند و فقط عده ای از اساتید آن زمان بودند که این زبان را در سینه خود نگاه داشتند و سینه به سینه به یکدیگر منتقل کردند و با خفقان حاکم در آن زمان از این روش برای نشان دادن عقاید خود استفاده می کردند. آخر امکان ندارد کسی بتواند برای همیشه عقاید خود را پنهان نگاه دارد پس این طرح ها کاملاً ایرانی می باشد و عده ای به جهل و یا برای استفاده های سود جویانه به آن لقب عربی دادند و عده ای نیز برای ضربه زدن به اسلام آن را طرح های اسلامی نامیدند غافل از آن که اسلام بالاتر از هر اندیشه ای می باشد و به چنین چیز های نیاز ندارد که عده ای با این بهانه به آن ایراد گیرند که این طرح اسلامی نبوده چگونه به اسلامی شهرت یافته است.

نقوش را به صورت مفهومی در اشعار هم می توان دید شاید همین نقوش بوده اند که به شعر تبدیل شده اند یا شعرها را به نقوش تبدیل کرده اند، برای مثال در شعر سعدی بزرگ:

که ما قادر به درک آنها نیستیم و همیشه یک استاد صلاح دانشجوی خود را می خواهد و در این باره هم می توان به سخن مولانا اشاره کرد:

آنچه تو در آینه بینی عیان پیر اندر خشت بیند بیش از آن

پس هرچند ما در مواردی احساس می کنیم که اشتباهی از طرف استاد شده است و این به صلاح ما نمی باشد و در این کار زبانی برای ما وجود دارد حتماً چیزی هست که استاد به آن اشراف کامل دارد و ما آن را درک نمی کنیم و در مواردی اگر توضیحی هم از استاد انتظار داریم اما او جوابی نمی دهد با گذشت زمان متوجه خواهیم شد که بهترین جواب همان سکوت بوده است و به حکمت آن در آینده پی خواهیم برد.

به گونه ای که مولانا می فرماید:

طیبی چون دهد تلخش بنوشد تلخ او را خوش

طیبیان را نمی شاید که عاقل متهم دارد

در شان متهم داری بمانی بند بیماری

کسی برخورد از استاد که او را محترم دارد

مولف

در نوع خود بی نظیر خواهد شد و در برابر عوامل خارجی و داخلی بیشترین مقاومت را نشان خواهد داد. و یا در سازه های فضایی از این گره های نقوش استفاده کنیم بیشترین بهره را خواهیم برد. در کل ما اگر حروف الفبا را یاد بگیریم تا ابد می توانیم بنویسیم و بخوانیم و اگر طراحی نقوش را بیاموزیم تا ابد قادر به طراحی خواهیم بود و اگر استفاده از نقوش را نیز یاد بگیریم تا ابد نقوش را طراحی و اجرا خواهیم کرد. این طرح ها را در معماری، گچ کاری، منبت کاری، آینه کاری، آهنگری، نجاری، مقعر کاری، فرش بافی، ساج کاشی کاری، مینیاتور کاری، مفرنس کاری، معرق، خطاطی، قالی کاری، گرافیک و طراحی و ... می توان از آن بهره گرفت. یعنی ما را به یک تار بی کمان خواهد رساند.

پیشنهاد و خواهش اینجانب از شما عزیزان این است که اولاً طراحی این نقوش را فرا بگیرید سپس استفاده از طرح ها را آموختن و سپس شعر بزرگان کشور را به طرح تبدیل نماید و آنها را در هر جایی که صلاح می دانید استفاده نمایید البته فقط با تعریف خودتان چون شما ناله سر خواهید بود و با ملاک های خودتان از طرح ها استفاده کنید.

برای خلق هنر هزاره سوم باید هم اندیشی کرد تا به خرد جمعی رسید تا توان بالای در پیشرفت و حرکت در راه درست را یافت همان گونه که شاعر بزرگ مولانا می فرماید:

عقل با عقل دگر دوتا شود نور افزون گشت و ره پیدا شود

اما اگر اتحاد نباشد و فقط انتقاد منفی از آثار باشد هرگز به سعادت نخواهیم رسید همانگونه که مولانا می فرماید:

نفس با نفس دگر خندان شود ظلمت افزون گشت و ره پنهان شود

در خصوص دانشجویان گرامی نیز باید گفت البته از آنها باید خواهش کرد که در هر شرایطی که بحث علمی می باشد مرجع خود را استاد قرار دهند، که هم علم و آگاهی بیشتری دارد و هم پر از تجربه های هستند